

Služba pravdě (Laudatio na Ladislava Hejdánka)

Pavel Kouba

in: Reflexe, 1998, č. 18, str. 9.1–2

♦ projev, česky, vznik: 3. 12. 1997 ♦ poznámka: Řeč přednesená 3. 12. 1997 u příležitosti předání medaile F. Palackého, kterou L. Hejdánkovi udělila Akademická rada AV ČR

♦ speech, Czech, origin: 3. 12. 1997

Služba pravdě (Laudatio na Ladislava Hejdánka)¹ [1997]

Vážení přítomní,

musím se přiznat, že když jsem se dověděl, že mám při této slavnostní příležitosti proslovit laudatio na Ladislava Hejdánka, upadl jsem do rozpaků. Ne že bych ho nechtěl chválit. Vždycky jsem se ale domníval, že takové řeči pronášejí starší úctyhodné osoby, z jejichž úst mají slova chvály patřičnou váhu.

Pak jsem si ale sám tuto námitku vyvrátil: pro takový případ je přece vhodný nikoli úctyhodný kmet, ale spíše člověk o generaci mladší, který může svou vlastní zkušeností svědčit o laureátově působení a vlivu. A zde jsem shledal, že jsem osobou vhodnou, neboť jsem jeho myšlení od konce šedesátých let někdy zblízka, jindy z povzdálí, ale vždy pozorně sledoval.

Nechtěl bych Ladislava znepokojit tím, že bych se svévolně pasoval na jeho žáka: mohu ho naopak ujistit, že s ním i nadále ve většině základních otázek nesouhlasím. Právě proto se odvažuji pronést tuto krátkou řeč, doufaje, že bude v oslavencově duchu.

(Nemám ovšem ctižádost se mu vyrovnat. Kdo jste toho byli někdy svědky, dobře víte, že Ladislav Hejdánek umí přednést i slavnostní řeč, při níž příbuzní oslavence opouštějí sál v slzách, a to nikoli v slzách dojetí.)

Spokojím se tedy s tím, že nebudu opakovat životopisná data, ani všem známá fakta o odborných i občanských zásluhách, a pokusím se v několika větách shrnout, v čem pro mne spočívá jádro jeho filosofického působení.

Neznám nikoho, kdo by lépe ztělesňoval známé diktum, že opravdový filosof myslí celý život v základě jednu jedinou myšlenku. Kdybychom chtěli Hejdánkovu myšlenku shrnout do co nejkratší formule, zněla by asi takto: „Pravda je budoucnost.“ Hejdánek prosazuje tuto svou myšlenku v různorodých obměnách a v různých kontextech skutečně od počátku své myslitelské dráhy dodnes.

Nejde mu přitom – v nejlepší rádlovské tradici – zdaleka jen o řešení teoretického problému, nýbrž o život sám a o jeho základní orientaci. Na půdě Akademie věd se sluší také dodat, že svou myšlenku prosazuje jako jeden z mála ve stálém kontaktu s vědami a s výslovným nárokem na „vědeckost“, na pojmově přesný charakter svého myšlení.

Svelkorysým, někdy až lehce přezíravým vztahem k minulosti využívá všech dostupných prostředků, aby obrátil myšlení od mýtu k logu, od minulosti k budoucnosti, od předmětného k nepředmětnému. Věnuje se svému úkolu tak úporně, ba tvrdohlavě a paličatě, že neopouští své stanovisko ani tam, kde se nám zdá, že by měl.

Dosahuje tím pozoruhodného výsledku: nutí nás, abychom se s jeho myšlenkovým postojem konfrontovali, abychom hledali argumenty tam, kde cítíme jednostrannost, a objevovali tak souvislosti, o nichž jsme neměli tušení.

Výslovná polemika je ovšem vzácná a dojde-li k ní, většinou brzy umlkne. Vypadá to potom, jako by tento ojedinělý pokus o vytvoření vlastní a soustavné filosofické koncepce zůstával vlastně bez odezvy. Myslím, že to Hejdánka, který často mluví o potřebnosti dialogu, mrzí; už jen proto, že se rád hádá, a určitě je přesvědčen, že čím víc se kontrahenti navzájem rozcupují, čím méně z nich zbude, tím víc pravdy vyjde najevo.

Zdání filosofické izolovanosti je však klamné. I když Hejdánek nezaložil žádnou školu či směr, není u nás snad nikdo, kdo by se vážně zabýval filosofií a nevyrovnal se přitom nějakým způsobem s Hejdánkovou pozicí. Právě svými jasnými a stálými konturami k tomu tato pozice přímo provokuje a jsem přesvědčen, že stejně jako pro mě je i pro ostatní toto

¹ Přednesená 3. 12. 1997 u příležitosti předání medaile F. Palackého, kterou L. Hejdánkovi udělila Akademická rada AV ČR.

vyrovnávání objevné.

Kierkegaard mluvil kdysi o tom, že každé skutečné sdělení je „nepřímé“, že v něm nejde o výsledek, který lze předat, nýbrž o to, co vyvolá, uvolní, osvobodí. Potvrzuje to Hejdánkovu celoživotní zásadu, že pravda není něco, co lze mít. A vysvětluje to podle mne i zvláštní povahu jeho působení: nesouhlasíme s ním, tvrdíme, že nemá pravdu, ale zároveň zakoušíme, že pravdě slouží.

Pavel Kouba